

AZ ORSZÁGOS TEJPROPAGANDA BIZOTTSÁG MUNKÁJA A '20-AS, '30-AS ÉVEKBEN

Dr. Kenéz Árpád
(Állattenyésztési Teljesítményvizsgáló Kft., Gödöllő)

A magyar tej országos népszerűsítése, a különböző marketingfogások felhasználása a hazai tejtermékek minőségének javítására és ezáltal a vásárlói kedv fokozására, már 90 éve töretlen.

Az 1920-as években az Országos Gazdasági Egyesület Tejgazdasági Bizottsága és az Országos Tejgazdasági Bizottság választmánya már elhatározta, hogy országos propagandát kell indítani a hazai tejfogyasztás növelésére. Ennek eredőjeként a Magyar Királyság földművelésügyi minisztere, Mayer János 1927. január 18-án életre hívta az Országos Tejpropaganda Bizottságot, melynek feladatákként tűzték ki, hogy növekedjen a bizalom a magyar tej kapcsán (plakátok, reklámok), a termelőket megismertessék a tiszta és jó minőségű tej előállításának praktikumaival (Országos Magyar Tejgazdasági Kísérleti Állomás 12 pontja) (Béry 1929).

A bizottság általános célja az volt, hogy a tejfogyasztást a békebeli idők szintjére hozzák fel, amikor is a napi egy főre eső tejfogyasztás 0,4 liter volt, míg a háború után ez 0,21 literre csökkent (Béry 1929). Ez az érték pl. 2014-ben kb. 0,15 liter/nap volt (OTÁP 2014).

A bizottság a működése alatt művészi plakátokat (a híres sportoló, grafikus Manno Miltiades munkái) készíttetett a tej és a sajt fogyasztását népszerűsítendő (Kürti 2015). Ezeket minden hivatalban, kórházakban, rendelőkben, gyárakban, vasútállomásokon, színházakban kihelyezték, de a mozgóképszínházakban is vetítették! Több tízezer példányt nyomtak belőlük. A plakátokon túl kis formátumú röpiratokat is osztogattak „Fogyasszunk több tejet és tejterméket!” felirattal. Ebből közel 800 ezer darab fogyott el. Különböző előadások során kisfilmeket is vetítettek.

Tejmajálisokat szerveztek, ahol pesti iskolásokat vittek kirándulásra a Budai-hegyekbe. Ugyanekkor táplálási kísérleteket is folytattak iskolák, napközik és árvaházak közreműködésével. A szülők és a gondozók részletes visszajelzést kaptak az eredményekről (Béry 1929).

A Nyírvidék 1930. június 11-i számában a következő beszámolót olvashatjuk: „Vandra Jenő a tejről és ennek feldolgozásáról, illetve termékeiről tartott a IV. leányosztályban tanítást. A jó és hamisított tej megvizsgálása is anyagát képezte oktatásának. De propaganda előadás is volt a tejjel való élésre, mert ez a gyermeknek a legjobb tápláléka, mert a tej: élet, erő és egészség. A tejtermékek: tejföl, tejszín, aludttej, turó, savó, sajt, iró, vaj mikénti előállítás, kedves beszélgetés formájában vált a gyermekek tudásává. A kis gazdasszony jelöltek ügyesen társalogtak az ismeretlen oktató bácsival, aki — dicséretére legyen mondva — vérbeli szakember a gazdaságtan vitelében, mint uradalmi tanító olyan gyakorlati jártasságra tett szert, hogy szakképzettségét maga az uradalom is igénybe veszi.” Ám nem csak az általános iskolákba gyűrűzött be a népszerűsítési kampány. A Képzőművészeti Főiskola 1928-1929-es tanévében tejpropagandát kezdeményezett a Központi Tejcsarnok Szövetkezettel, amelynek keretében tízóraira olcsó tejet biztosítottak a hallgatóság számára. Az évkönyv szerint ebben az esztendőben 150 adag fogyott el (Ferenczy 1930).

A fentiekén túl szakkönyv és szakácskönyv is megjelent a bizottság gondozásában: Dr. Soós Aladár (1930): A tej az egészséges és a beteg ember táplálkozásában. Dietetikai tanulmány/az Országos Tejpropaganda Bizottság felkérésére tartott előadás nyomán; Dr. Kovács Józsefné (1929, 1932): Tejes ételek könyve.

Tanácsadó a tejes, vajas és sajtos ételek készítéséhez; Országos Tejpropaganda Bizottság (1935): Az iskola és a tejtáplálás (Béry 1929, http3). Ebben az időszakban Gratz Ottó (Országos Magyar Tejgazdasági Kísérleti Állomás) művei is sokat segítettek a tej népszerűsítésében: A kiskazda fejőstehene és tejgazdasága (1921); A tej és tejtermékek (1925); Termeljünk tiszta, jó és egészséges tejet! (1934).

A Bizottság tejtisztasági versenyeket is hirdetett országszerte. A korabeli Zalai közlöny hasábjain a következőképpen emlékeznek meg ezekről (http6):

„Nagyon üdvös szokást honosított meg az Országos Tejpropaganda Bizottság az ellenőrzött tehenészetekben a tejtisztasági verseny elrendelésével,... versenyben egyenlő mértékben kerül elbírálás alá a tej nyérése és forgalomba

hozatala tisztaság szempontjából. Bírálathoz alá kerül a tehenek egészségi állapota, az istálló, jászlak, padozat, tejkamra szerkezete, anyaga és tisztíthatósága, hogy van-e fejőruha, kézmosókészlet, rendes fejő edények, vagyis a bírálathoz ez a része a berendezési bírálathoz; a második részben a tej nyérése, vagyis az eljárás, istálló, tejkamra, tehenek, combok, tőgy, edények, szűrő, fejőruhák stb. tisztasága van elbírálva és a helyzetnek megfelelően pontozva. Tekintve, hogy a tehenészetek tulajdonosai és vezetői felismerve e verseny fontosságát, minden lehetőséget kihasználva, hogy minél nagyobb pontszámot érjenek el, ajánlatos és elsőrendű érdeke a városi fogyasztóközönségnek is, hogy tejszükségletét az ilyen ellenőrzött tehenészetekből szerezze be.”

Az ország másik felén a szarvasi közlönyben (1936.03.19, 4. oldal) pedig ez jelent meg a tisztasági versenyek kapcsán:

Az országos tejtisztasági versenyen aranyéremmel tüntették ki a szarvasi gazdasági tanintézet tehenészetét

A tej a legfontosabb élelmiszerünk egyike, mert olcsósága mellett tápanyagokban igen gazdag. A táplálkozáshoz szükséges összes tápanyagot a legkedvezőbb arányban és könnyen emészthető alakban tartalmazza, ezért különösen gyermekeink táplálásánál úgyszólván nélkülözhetetlen. De a tej — ha termelésénél, kezelésénél és szállításánál nem járunk el kellő gonddal és szakszerűséggel — igen ártalmas is lehet, mert nagyon könnyen szennyeződik és így betegségek terjesztőjévé is válhat. Egészséges tiszta tej termelése tehát közegészségügyi érdek s mint ilyen fokozott figyelmet érdemel.

Tekintettel a kérdés fontosságára az Országos Tejpropaganda Bizottság a tejellenőrző egyesületek támogatásával évente tejtisztasági versenyt rendez, hogy a tiszta és egészséges tej termelését népszerűsítse. Közgei minden hónapban felülvizsgálják az ellenőrzött tehenészetekben a tejkezelés tisztaságát befolyásoló tényezőket és pontozással minősítik. Bírálják a tehenek egészségi állapotát, takarmányozását, tisztaságát, az istálló berendezését, világítását, szellőztetését és tisztaságát: a fejő és tejkezelő eszközök milyenségét és tisztaságát; a tejszűrés, hűtés, tárolás és szállítás módját. Az évente legtöbb pontszámot elérő tehenészeteket arany-, ezüst- és bronzérem kitüntetéssel jutalmazzák. Az 1935. évi V. országos tejtisztasági verseny eredményét most állapították meg. A Békésmegyei Szarvasmarhatenyésztő Egyesület körzetében aranyéremmel a szarvasi középiskolai gazdasági tanintézet tehenészetét tüntették ki.

Termeljünk egészséges, tiszta tejet. Célunk az, hogy lehetőleg baktériumszegény tejet termeljünk, mert a tej kitűnő tápanyaga lévén a különféle baktériumoknak, azok benne gyorsan elszaporodnak és megromlását okozzák. Elsősorban meg kell tehát akadályoznunk, hogy a baktériumok a tejbe jussanak. Ezt megfelelő tisztasággal érhetjük el. Csak egészséges, jól takarmányozott teheneket tartunk és a tisztításukra nagy gondot fordítunk. A tehén — különösen a fejés alatt — kifogástalanul tiszta legyen. A fejéshez szűknyílású vagy még helyesebben szűrőlappal fedett, könnyen tisztítható fejősapkát alkalmazzunk és a tejkezelésnél használt eszközöket közvetlenül a fejés után alaposan tisztítsuk meg. A fejők fertőző betegségektől mentesek legyenek és kezüket a fejés megkezdésekor szappannal jól mossák meg s fejés alatt tiszta fejőkötényt, sapkát viseljenek, hogy a kézzel, ruhával szennyező anyag ne jusson a tejbe. Másodszor gátat kell vetnünk a tejbe jutott baktériumok elszaporodásának, mert még a leggondosabb fejés mellett is löbb-kevesebb baktérium mindig jut a tejbe. Ezért igen fontos, a tejet közvetlenül a fejés után lehetőleg 10 C fok alá lehűljük és azután felhasználásig hideg helyen tartjuk, mert a hideg tejben a baktériumok nem tudnak elszaporodni.

Az egészséges, tiszta tej termelése nem okoz sok nehézséget és kiadást, csak tudni kell a teendőket és megfelelő figyelmet, gondot kell rá fordítani. A tej gondos termelése és kezelése embertársai iránti kötelessége a termelőnek.

Balla István.

1. kép: Manno Militades: „A tej: Élet, Erő, Egészség!” (http1)

2. kép: Manno Militades másik híres plakátjának fekete-fehér másolata (http5).

Az Országos Tejpropaganda Bizottság irányítását a megalakuláskor következő személyek neve fémjelzi: Mayer János elnök (földművelésügyi miniszter), Vass József társelnök (népjóléti miniszter), Lickl Károly alelnök (földművelésügyi államtitkár), Scholtz Kornél alelnök (népjóléti államtitkárok). A végrehajtó bizottság elnöke a fent is említett Lickl Károly és Tolnay Pál (miniszteri tanácsos, a földművelésügyi minisztérium tejgazdasági osztályának vezetője). Az ügyvezető-igazgatói posztot és a vele járó feladatokat dr. Éber Ernő gazdasági tanácsos tudhatta magáénak.

3. kép: Korabeli infografika „Az iskola és tejtáplálás” című könyvből (1935).

4. kép: Városhy-Marsovszky Múterem által készített plakát az Országos Tejpropaganda Bizottság megrendelésére (1930).

5. kép: Korabeli statisztika „Az iskola és tejtáplálás” című könyvből (1935).

6. kép: A Tejpropaganda Bizottság által kiadott medál (http7).

Záróakkordként álljon itt egy Gratz Ottó idézet 1925-ből. „A tejgazdaság fejlődéséhez nagyban hozzájárult, hogy a tej és tejtermékek iránti kereslet folyvást növekszik, ami egyrészt az igények, az általános jólét, másrészt a városi lakosság szaporodásának a következménye.” (Jancsó 2015).